

NEZ ' NÁMÍ

**Náměty pro kritickou kurátorskou praxi
v kontextu zdravotního postižení**

Landesverband Soziokultur Sachsen e.V. | Servicestelle Inklusion im Kulturbereich

Neznámí. Náměty pro kritickou kurátorskou praxi v kontextu zdravotního postižení

Saský zemský svaz pro sociokulturu | Centrum služeb pro inkluzi v kulturním sektoru

Poděkování

Tato brožura je výsledkem sympozia „Neznámí. Sympozium o reprezentaci zdravotního postižení v umění“. Sympozium se konalo ve spolupráci se Staatliche Kunstsammlungen Dresden a proběhlo 4. prosince 2024 v Drážďanech.

Tým Centra služeb pro inkluzi v kulturním sektoru by rád poděkoval všem, kteří přispěli k úspěchu sympozia a této brožury: především dr. Kate Brehme, která sympozium nejen moderovala, ale je také autorkou této brožury; dr. Gustavu Fijalkowovi za jeho rady a podporu při přípravě sympozia a za jeho účast jako řečníka; všem přednášejícím a umělcům a umělkyním:

Markétě Stránské, dr. Amandě Cachii, Heidrun Räder, Evě Jünger, Stevenu Solbrigovi, Dirku Sorgemu, Eriku Beierovi, Felicii Daniel, Ramoně Nietzold a Dirku Weberovi; všem účastníkům za jejich zájem, dotazy, náměty a zpětnou vazbu; našim financujícím subjektům: Saskému státnímu ministerstvu pro vědu, kulturu a cestovní ruch a Česko-německému fondu budoucnosti; saské regionální skupině Kulturně-politické společnosti (Kulturpolitische Gesellschaft) a našemu spolupracujícímu partnerovi Staatliche Kunstsammlungen Dresden.

Tiráž:

Autorka: Dr. Kate Brehme

Vydavatel: Saský zemský svaz pro sociokulturu, Centrum služeb pro inkluzi v kulturním sektoru

Grafické úpravy: Carolin Kasche

Datum vydání: 2025

Zdroje financování: Centrum služeb pro inkluzi v kulturním sektoru, které zaštiťuje Saský zemský svaz pro sociokulturu (Landesverband Soziokultur Sachsen e.V.), je financováno Saským státním ministerstvem pro vědu, kulturu a cestovní ruch. Tato instituce je spolufinancována z daňových prostředků na základě rozpočtu schváleného Saským zemským sněmem.

Podpořeno Česko-německým fondem budoucnosti

Obsah

Neznámí. Náměty pro kritickou kurátorskou praxi v kontextu zdravotního postižení	6
Úvod	7
Význam zobrazování zdravotního postižení v umění	12
Kurátorství a crippling: vodítko	18
Výzkum a konceptualizace	19
Podoba uměleckých projektů a zadávání nových děl	24
Spolupráce s umělci se zdravotním postižením	26
Bibliografie	30
Praktické příručky	32

Neznámí.

Náměty pro kritickou kurátorskou praxi v kontextu zdravotního postižení

Autorka: **DR. KATE BREHME**

————— Dr. Kate Brehme je kurátorka a umělecká pedagožka se zdravotním postižením. Pracovala v Austrálii, Skotsku a Německu na řadě projektů, výstav a akcí, včetně *The Space Between* (CLB Berlín, 2023), závěrečné výstavy *UNBOUND*, prvního německého transdisciplinárního rezidenčního programu pro umělce se zdravotním postižením i bez něj, *Queering the Crip*, *Crippling the Queer* ve Schwules Museum (2022–2023) a *The Hidden Project*, programu Goethe-Institutu o přístupném kurátorství (2021–22). Spolu se svými kolegy a kolegyněmi vede od roku 2017 *Berlinklusion*, berlínskou síť pro přístupnost v umění a kultuře.

Úvod

Jako chronicky nemocná a zdravotně postižená kurátorka a matka, která již dvacet let pracuje v oblasti výtvarného umění, jsem si často kladla otázku: Co je kurátorství v kontextu zdravotního postižení? Co je kurátorství v souvislosti s mým vlastním zdravotním postižením? Jak výstavy a programy odrážejí nebo popírají mé vlastní zkušenosti se zdravotním postižením nebo zkušenosti jiných lidí? A jak kurátorská práce kulturních institucí, jako jsou muzea, divadla a festivaly, formuje způsob, jakým my a budoucí generace vnímáme a chápeme zdravotní postižení?

Kurátorství je formou kulturního gatekeepingu, tedy určitého výběru a filtrování. Může se jednat o kurátorství sbírek, výběr choreografických děl pro festival, zadávání zakázek, sestavování textů nebo vystavování děl umělců se zdravotním postižením. Kurátoři jako tvůrci vkusu a ti, kdo provádějí výběr, rozhodují o tom, čím díla budou vystavena. Jejich výklad kultury a jejich postoje ovlivňují podobu (re)prezentace a vnímání umělců a jejich děl. Jsou rozhodujícími prostředníky mezi uměleckými institucemi a veřejností. Uspořádáním objektů a uměleckých děl nebo sestavením festivalového programu rozvíjejí určitý narativ a rozhodují tak o směru diskurzu, kterým se muzeum, divadlo nebo jiná kulturní instituce ubírá.

Když se však ohlédneme za historií kurátorství, příběh o zdravotním postižení zde kupodivu chybí nebo je často vyprávěn z pohledu kurátorů a kurátorek bez zdravotního postižení. Zkreslené nebo nedostatečné zastoupení marginalizovaných osob v umění není pro nás kurátory v žádném případě cizím pojmem. V posledních letech se kulturní sektor několikrát pokusil adresovat uznání a zastoupení například umělců různé barvy pleti. Důležitým krokem v tomto ohledu je vypořádání se s koloniálním dědictvím kulturních institucí. Muzea a galerie například začaly kriticky nahlížet na svou vlastní roli v historii otroctví a krádeží umění. To se projevuje mimo jiné jmenováním kurátorů a ředitelů jiné barvy pleti a rovněž revizí popisků a kontextualizací uměleckých děl.

Je načase, aby se tato situace změnila i pro osoby se zdravotním postižením, protože kulturní sektor je stále ještě v různých směrech ableistický¹. Chybí například přístup k odbornému a státem uznávanému uměleckému vysokoškolskému vzdělání. Profesní zapojení umělců a umělekyn se zdravotním postižením je značně ztíženo kvůli nedostatečné bezbariérovosti, ale také kvůli byrokratickým postupům při podávání žádostí, např. o pracovní asistenci. Chybí perspektiva umělců a kulturních aktérů se zdravotním postižením, takže umělecké a kurátorské diskurzy jsou často koncipovány a realizovány z pozice osob bez zdravotního postižení, v důsledku čehož přetrvávají stereotypní představy a jednostranné narativy o zdravotním postižení.

V důsledku těchto systémových forem ableismu dochází také k oddělení umělců se zdravotním postižením (a jejich uměleckých děl) od tzv. mainstreamového kulturního sektoru. Tvorba umělců se zdravotním postižením je totiž až příliš často kategorizována jako „Disability Arts“ nebo „Outsider Arts“^{2, 3} a prezentována ve speciálních formátech a paralelních prostorech.

S ohledem na tuto skutečnost jsem se často sama sebe ptala, jak můžeme tuto kurátorskou praxi kriticky přehodnotit, abychom odbourali ableismus a vybudovali novou pozici zdravotního postižení v mainstreamu? Tato brožura má kurátorům a kurátorkám a dalším uměleckým aktérům v kulturním sektoru pomoci přehodnotit a přeorientovat jejich kurátorskou praxi tím, že se blíže zaměří na „přístup“ („access“) a „přístupnost“ („accessibility“), tedy na otázky komplexního „zpřístupnění“. Termínem „zpřístupnění“ nebo anglickým slovem „access“ označuji proces vytváření nezbytných podmínek pro procesy umělecké a kurátorské práce a procesy vnímání pro osoby se zdravotním postižením. Tento text se zabývá tím, jak lze takové procesy začlenit do kurátorské praxe.

1

„Ableismus je termín vycházející z anglického slova „ableism“, které pochází z amerického hnutí zdravotně postižených. Označuje diskriminaci osob se zdravotním postižením, kdy se lidé poměřují podle určitých schopností – chůze, vidění, sociální interakce – a jsou definováni pouze na základě svého postižení.“

[Diversity Arts Culture \(ed.\): Ableismus.](#)
[V online slovníku Diversity Arts Culture](#)

2

Disability Arts odkazuje na sebeidentifikaci a posílení postavení umělců a umělekyn se zdravotním postižením ve stejné míře jako na othering a vykořisťování.

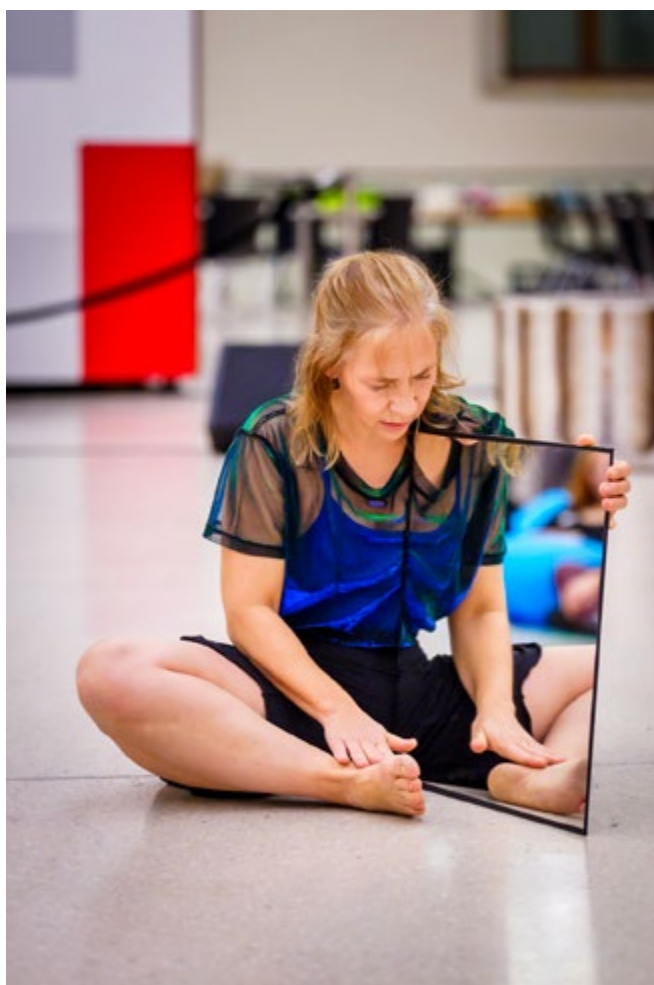
V umělecko-historickém kánonu západního světa je umění osob se zdravotním postižením až příliš často ukvapeně kategorizováno jako „Outsider Art“ (umění outsiderů) nebo „Art Brut“ (doslova: „syrové umění“), přičemž termín Art Brut zavedl Jean Dubuffet, když v roce 1945 začal sbírat umění dětí, psychiatrických pacientů a dalších osob, které se pohybovaly mimo oficiální kulturní scénu (M. Schneckenburger, C. Fricke, K. Honnert, ed. Ingo F. Walther, *Art of the 20th Century*, Volume II, 2005, str. 715).

3

Další informace o nedostatku (viditelnosti) kurátorů a kurátorek se zdravotním postižením naleznete v textech Rachel Fleming-Mulford a Aideny Mosebyho uvedených v seznamu literatury níže; více o ghettoizaci umění zdravotně postižených v textech Lenarda Davise a Colina Hambrooka a o tabuizaci samotného postižení v textech Tobina Sieberse.

Tato brožura je výsledkem sympozia Neznámí: Symposium o reprezentaci zdravotního postižení v umění, které se konalo 4. prosince 2024 v Drážďanech a které uspořádaly Saský zemský svaz pro sociokulturu, Centrum služeb pro inkluzi v kulturním sektoru a Staatliche Kunstsammlungen Dresden. Cílem sympozia bylo kriticky nahlédnout na běžné kurátorské perspektivy s ohledem na zdravotní postižení. Oproti často marginalizujícím, exotizujícím nebo stigmatizujícím re-přezentačním praktikám byly představeny příklady a náměty z kurátorské praxe, v nichž je zdravotní postižení důležitou a obohacující perspektivou uměleckého diskurzu. Cílem tohoto textu je poskytnout kurátorům a kurátorkám, dramaturgům a dramaturgyním, režisérům a režisérkám a všem zainteresovaným stranám doporučení a náměty, jak rozvíjet moderní a na přístupnost orientovaný kurátorský přístup k problematice zdravotního postižení.

Abych ocenila práci těch, kteří přispěli k mým vlastním znalostem a praxi, uvádím na konci tohoto textu seznam s dalšími zdroji od autorů z akademického prostředí i z praxe, kteří se zabývají inkluzivní uměleckou praxí.

Markéta Stránská svou choreografií k zahájení sympozia ukázala, jak může být neznámo pozitivní příležitostí k vystoupení z komfortní zóny a k objevování nových věcí, a to jak pro umělce, tak pro diváky.

Dr. Kate Brehme ve svém úvodu konstatovala, že stigmatizující zobrazování lidí se zdravotním postižením má v dějinách evropského umění dlouhou tradici. Na toto dědictví je třeba začít pohlížet kriticky.

Dr. Amanda Cachia zdůraznila koncepci „estetiky zpřístupnění“, která spojuje uměleckou práci s bezbariérovostí, s cílem posílit zastoupení tématu zdravotního postižení v kulturním sektoru. Tento přístup zpochybňuje nejen umělecké, ale i společenské normy běžné umělecké praxe.

Význam zobrazování zdravotního postižení v umění

Zobrazování zdravotního postižení v umění je složité téma. Vzhledem ke způsobu, jakým byli (a často stále jsou) lidé s postižením zkresleně prezentováni v uměleckohistorickém kánonu, se zdá, že v mainstreamovém uměleckém sektoru panuje neochota považovat lidi se zdravotním postižením za profesionální přispěvatele, kteří představují pro umění estetickou hodnotu, a/nebo zohledňovat jejich potřeby v oblasti přístupnosti, aby mohli být rovnocenným přínosem. V oblasti scénických umění se vyloučení projevuje nepřístupností většiny profesionálních vzdělávacích a studijních programů pro osoby se zdravotním postižením. Zejména tam, kde je studium založeno na technikách, které disciplinují tělo předem určeným způsobem tak, aby odpovídalo stávajícím estetickým předlohám, se lidé, kteří těmto předlohám svojí tělesnou konstitucí neodpovídají, musí potýkat se zvýšenými překážkami.

To pak opět vede k tomu, že lidé se zdravotním postižením zůstávají i nadále vyloučení, a proto jsou v kulturním prostředí mnohem méně viditelní než jejich kolegové a kolegyně bez zdravotního postižení. „Počátky systematického útlaku a vyloučení (lidí se zdravotním postižením) kvůli údajně deviantním tělesným a duševním schopnostem lze vysledovat již v nejstarších dobách.“⁴ Problém ještě zhoršuje skutečnost, že na vedoucích pozicích v kulturních institucích a na univerzitách nejsou téměř žádní lidé se zdravotním postižením, kteří by mohli takové narativy dekonstruovat a změnit. V jiných zemích, například v USA a Velké Británii, je situace o něco lepší, „ale v Německu vědci a kulturní aktéři, kteří nejsou zdravotně postižení, nadále hovoří o umění a zdravotním postižení, aniž by do diskuze skutečně aktivně zapojili osoby se zdravotním postižením.“⁵

4

Solbrig, Steven a Sorge, Dirk, *Ableism as Usual? Eine Einführung in die Geschichte von Kunst und Behinderung*. Vyd. Herbordt/Mohren, říjen 2023, *Die Institution*, str. 16–17.

5

Solbrig a Sorge, op. cit. str. 6.

Co se týče zastoupení osob se zdravotním postižením v umění, jsme na celém světě v menšině. Například ve Velké Británii je podíl osob se zdravotním postižením působících v oblasti umění nižší než 5 %.⁶ Podobná situace je i v jiných zemích. V Austrálii jsou „umělci se zdravotním postižením nedostatečně zastoupeni, vydělávají méně než jejich kolegové bez zdravotního postižení, jsou častěji nezaměstnaní a častěji uvádějí, že jejich profesnímu rozvoji brání nedostatečný přístup k financování“.⁷ Zdravotně postižení zaměstnanci v USA čelí podobným překážkám, zatímco z Kanady přichází zprávy o systémové diskriminaci v umění, jako např. „nedostatek specializovaných nebo přístupných možností profesního vzdělávání; nedostatek fyzicky přístupných prostor pro představení, výstavy, redakční činnost a procvičování; stereotypní a stigmatizující vyobrazování zdravotního postižení; nedostatek alternativních formátů, které by vytvářely příležitosti pro účast a zapojení se do umění; diskriminace, manipulace, přivlastňování a vykořisťování zdravotně postižených umělců ze strany nepostižených uměleckých tvůrců.“⁸

Ačkoli pro Německo neexistují srovnatelné komplexní průzkumy, novější průzkumy naznačují, že podobné formy strukturální diskriminace zdravotně postižených osob z řad publika i kulturních aktérů existují i v Německu. Nedávný průzkum ukázal, že ve státem financovaných kulturních institucích pracují pouze 4 % osob se zdravotním postižením.⁹ Kromě zaznamenání počtu zaměstnanců se zdravotním postižením v uměleckém sektoru chybí také posouzení překážek, kterým lidé se zdravotním postižením jako kulturní tvůrci v Německu čelí, a stanovení toho, jaké změny je třeba provést v rámci administrativních struktur, aby byly tyto překážky odstraněny. Nedávná celoevropská studie „Time to Act“ („Čas jednat“) doporučila taková opatření poté, co její průzkum ukázal, že jedním z hlavních důvodů vyloučení osob se zdravotním postižením z odvětví scénického umění je nedostatek finanční podpory nebo znalostí o problematice zdravotního postižení.¹⁰

6

[The Guardian 2018](#)

Do průzkumu byli zahrnuti pouze ti, kteří zareagovali. Pravděpodobně tedy nebyly zahrnuty všechny osoby se zdravotním postižením.

7

[Creative Australia 2018](#)

8

[Canada Council for the Arts 2012](#)

9

[Priller et al. 2021: 21](#)

10

[Disability Arts International 2022](#)

Reakce na každodenní a systémový ableismus vyvolaly velkou míru aktivismu osob se zdravotním postižením v oblasti umění, zejména v performativním sektoru. Ve výtvarném umění, zejména v německém kontextu, však máme před sebou ještě dlouhou cestu, kdy je třeba za prvé přiznat, jakým způsobem byli a jsou lidé se zdravotním postižením ve výtvarném umění marginalizováni a stereotypizováni, a za druhé zajistit odpovídající úroveň finanční a institucionální podpory, která by tuto nerovnováhu napravila.¹¹

11

Další informace o realizaci strukturálních změn naleznete ze: [Centrum služeb pro inkluzi v kulturním sektoru 2022](#)

Kulturní instituce se musí stát bezbariérovými a bezpečnými (anti-ableistickými) prostory pro osoby se zdravotním postižením, které pracují jako kurátoři a kurátorky.

To platí i pro stávající zaměstnance se zdravotním postižením, kteří se zdráhají své postižení přiznat, ale i pro ty, které zdravotní handicap postihne v průběhu kariéry. Za tímto účelem by měli být zaměstnanci všech oddělení informováni a proškoleni o potřebách a právech osob se zdravotním postižením. Kromě toho je nutno zjistit a komunikovat úroveň bezbariérovosti ve veřejných a neveřejných prostorách instituce. Má již instituce znalosti o ableismu, inkluzi a zdravotním postižení? Kolik lidí v týmu má například zkušenosti se zdravotním postižením? Jsou zaměstnanci proškoleni v oblasti inkluze a bezbariérovosti? Jsou zapotřebí další školení? Nutný je přístup shora dolů: vedení musí téma inkluze zařadit na pořad dne jako trvalý aspekt ve všech pracovních oblastech. Všichni zaměstnanci, bez ohledu na to, zda jsou či nejsou „pověřenci pro otázky inkluze“, musí převzít odpovědnost za to, aby byla instituce přístupnější pro veřejnost i zaměstnance.

Je zapotřebí zaměstnávat více osob se zdravotním postižením na pozicích, kde se přijímají programová, kurátorská nebo dramaturgická rozhodnutí,

a tam, kde to není možné, musí být osoby se zdravotním postižením zaměstnány jako placení odborní poradci kurátorů bez zdravotního postižení. Je třeba přezkoumat náborové postupy a zjistit překážky, které mohou bránit osobám se zdravotním postižením ucházet se o zaměstnání. Vzhledem k překážkám, kterým mnoho osob se zdravotním postižením čelí v oblasti vzdělávání, mohou mít zdravotně postižení lidé působící v oblasti umění netradiční kariérní dráhu nebo alternativní kvalifikaci. Zvažte přizpůsobení profilů a kritérií pracovních míst tak, aby kompenzovaly tato znevýhodnění, a aktivně povzbuzujte osoby se zdravotním postižením, aby se o práci ucházely. Zvažte partnerství nebo vzdělávací programy pro přípravu nové generace kurátorů, dramaturgů, režisérů, choreografů atd. zahrnující i osoby se zdravotním postižením.

Osoby bez zdravotního postižení působící v oblasti umění se musí stát spojenci.

Buďte si vědomi svých individuálních a institucionálních privilegií. Došlo ve vaší instituci v minulosti k vyloučení nebo diskriminaci osob se zdravotním postižením nebo jiných marginalizovaných osob? Jak byly tyto problémy řešeny? Jak byly ve vaší instituci shromažďovány, archivovány a vyprávěny příběhy lidí s postižením? Reprodukují tyto příběhy negativní stereotypy (např. lékařské nebo charitativní modely zdravotního postižení)? Definice zdravotního postižení se liší podle toho, jak je vnímají samotní lidé se zdravotním postižením a jak lidé bez zdravotního postižení. Na rozdíl od charitativních nebo medicínských modelů, které považují postižené osoby za objekty lítosti nebo za abnormální z lékařského hlediska, umožňuje sociální model sebeurčující a posilující definici zdravotního postižení. Stručně řečeno, vnímá zdravotní postižení jako sociální konstrukt, nikoli jako „problém“ jednotlivce. Jinými slovy, sociální model zdravotního postižení jasně říká, že lidé nejsou postižení kvůli svému individuálnímu tělu, ale stávají se postiženými kvůli bariérám a sociálnímu vyloučení. Zdravotní postižení nepředstavují individuální těla nebo schopnosti samotných osob, ale překážky a nedostatečné přístupy do společnosti, která je vytvořena pro nepostiženou většinu.

Markéta Stránská, Heidrun Räder a dr. Gustavo Fijalkow se ve svém workshopu věnovali oblasti tance a ukázali, jak může vypadat progresivní kurátorská praxe. Místo problematizování „postiženého těla“ se pozornost zaměřuje na dekonstrukci rigidních norem klasické taneční estetiky. Fyzická rozmanitost je normalizována a estetika zpřístupnění je zakotvena jako standard.

Dirk Weber, Ramona Nietzold a Felicia Daniel představili svůj kurátorský přístup. Aby neponechali historická, zčásti ableistická vyobrazení na výstavě „Obdivováno, sbíráno, vystavováno: zdravotní postižení v barokním a současném umění“ bez kritického pohledu, přizvali ke spolupráci čtyři saské umělce se zdravotním postižením – **Evu Jünger, Dirka Sorgeho, Stevena Solbriga a Erica Beiera**. Tito umělci kriticky doprovázeli kurátorský proces a vytvořili pro výstavu vlastní umělecké postoje.

Kurátorství a crippling:

vodítko

I když tyto komplexní změny ještě neproběhly, existuje mnoho praktických způsobů, jak můžete jako kurátoři začlenit přístupnost do své praxe. Níže naleznete vodítko pro oblasti kurátorské práce, jako je výzkum/koncepce, plánování a návrh uměleckého projektu/zadávání nových děl.

Výzkum a konceptualizace

Ať už se jedná o projekty, které se zabývají historickými vyobrazeními osob se zdravotním postižením, nebo o projekty se současnými umělci se zdravotním postižením, je důležité zahrnout do kurátorského procesu od samého počátku téma přístupnosti, a to i během rešerší a konceptualizace. To platí tím spíše pro projekty, které se tematicky zaměřují na postižení, normalitu, tělo nebo péči. Při navrhování ústředního tématu nebo narativu by mělo být zohledněno hnutí Disability Rights Movement (hnutí za práva osob se zdravotním postižením) a jeho slogan „Nic o nás bez nás“ tak, aby zde byl zahrnutý pohled osob se zdravotním postižením. Váš přístup k přístupnosti by měl být ovlivněn také hnutím Disability Justice (hnutí za spravedlnost pro osoby se zdravotním postižením)¹². Hnutí Disability Justice se zaměřuje na intersekcionalitu¹³ a uvědomuje si, jak se různé systémy útlaku vzájemně posilují a upevňují. Ačkoli hnutí za práva osob se zdravotním postižením udělalo mnoho pro zlepšení přístupnosti a začlenění osob se zdravotním postižením, přístup hnutí za spravedlnost pro osoby se zdravotním postižením staví do centra pozornosti také historicky nejvíce marginalizované skupiny, jako jsou ženy, černoši, imigranti a osoby, které se identifikují jako LGBTQ+ (viz níže uvedený seznam doporučené literatury o tom, jak se spravedlnost v oblasti zdravotního postižení uplatňuje v různých kulturních projektech a aktivitách). Je důležité poznamenat, že k marginalizaci jiných menšin může docházet i u osob se zdravotním postižením.

Proto si při vytváření koncepce témat nebo narativů a při plánování realizace projektu položte následující otázky: Jsou do příběhu zahrnuty osoby se zdravotním postižením? Jsou vykresleny povzbudivým (a nikoli hanlivým nebo stereotypním) způsobem? Jaký jazyk je používán k popisu jich samotných a jejich zkušeností? Kde jsou tyto osoby viditelné v obecných historických narativech? Jak můžete upozornit na historicky ableistické vyobrazení osob se zdravotním postižením (např. znevažující jazyk používaný k popisu osob se zdravotním postižením nebo samotného postižení nebo negativní vizuální znázornění postižení)? Zcela konkrétně – udělejte si domácí úkoly:

12

Hnutí Disability Justice založily v roce 2005 Patty Berne, Mia Mingus a Stacey Park, ženy jiné barvy pleti, které se v aktivistických kruzích cítily vyloučené z hnutí za práva osob se zdravotním postižením, z Disability Studies a z problematiky ableismu. Při své práci v regionu San Francisco Bay se zaměřily na průniky zdravotního postižení/ableismu s dalšími identitami/formami útlaku, jako je etnická příslušnost, třída a gender. Umělecká skupina Sins Invalid, kterou vedou lidé se zdravotním postižením, zveřejnila seznam deseti zásad hnutí [Disability Justice](#).

13

„Intersekcionalita označuje překrývání a vzájemné působení různých forem diskriminace. Lidé v sobě mají různé vlastnosti a identity. Intersekcionalita uznává, že lidé jsou často znevýhodňováni kvůli více charakteristikám/identitám.“
Diversity Arts Culture (ed.): [Intersekcionalita V online slovníku Diversity Arts Culture](#)

Rozvíjejte porozumění pro kulturní a sociální kontexty zdravotního postižení a aktivismu vtéto souvislosti.

Přečtěte si co nejvíce informací o právech osob se zdravotním postižením, audismu¹⁴ a sociálním modelu zdravotního postižení. Například Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením konkretizuje obecná lidská práva na životní podmínky osob se zdravotním postižením, včetně práva na účast na kulturním životě.¹⁵ Dobré základní znalosti o zdravotním postižení a způsobech, jakými jsou lidé diskriminováni, vám poskytnou nástroje pro práci s lidmi se zdravotním postižením posilujícím způsobem (a ne dobročinným způsobem „chci jim jen pomoci“). Seznamte se se správným jazykem a pojmy.¹⁶

I Čtete mezi řádky.

Při bádání v archivech a sbírkách byste si měli uvědomit, že zdravotní postižení může být v kategorizačních systémech poněkud skryto. Abyste našli umělecká díla na téma zdravotního postižení nebo díla umělců se zdravotním postižením, budete možná muset rozšířit hledané výrazy¹⁷. Ani historicky známí umělci se zdravotním postižením nebyli vždy označováni jako „postižení“ (např. Frida Kahlo, Vincent Van Gogh) a mnoho současných umělců a umělkýň se tomuto termínu vyhýbá, aby se vyhnuli další stigmatizaci. Pokud hledáte díla související se zdravotním postižením, budete možná muset používat zastaralé výrazy, které jsou dnes považovány za hanlivé (např. „mrzák“ nebo „trpaslík“).

I Seznamte se s gatekeepery a komunitami.

Zjistěte, které umělecké organizace, platformy a sítě (včetně neformálních) zastupují umělce se zdravotním postižením ve vašem regionu nebo v celé zemi (viz příklady v seznamu literatury). V ideálním případě by tyto organizace měly být také řízeny osobami se zdravotním postižením (disability-led) nebo by osoby se zdravotním postižením měly být na pozicích s rozhodovací pravomocí (např. v řídicí skupině). Uvědomte si, že v Německu existuje mnoho „gatekeeper“ organizací, jako jsou chráněné dílny nebo domovy pro osoby se zdravotním postižením, na které se mnoho umělců a umělkýň se zdravotním postižením spoléhá, pokud jde o komunikaci s širším uměleckým sektorem.

14

„Audismus označuje diskriminaci neslyšících lidí. Vychází z většího uznání sluchu a řeči a ze znevažování neslyšících osob jako „vadných“. Mnoho slyšících lidí má představu, že život bez sluchu je méněcenný. Jedním z důsledků je diskriminace kultury neslyšících a znakového jazyka/jazyků, které jsou dodnes považovány za méně hodnotné a marginalizované.“ Diversity Arts Culture (ed.): Silvia Gegenfurtner: [Audismus V online slovníku Diversity Arts Culture](#)

15

Více informací o Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením najdete zde:

↗ <https://www.institut-fuer-menschenrechte.de/das-institut/monitoring-stelle-un-brk/die-un-brk>

16

Diversity Arts Culture má slovník užitečných pojmů zde:

↗ <https://diversity-arts-culture.berlin/diversity-arts-culture/woerterbuch>

17

Solbrig a Sorge popisují své zkušenosti s výzkumem drážďanské umělecké sbírky a dalších muzejních sbírek: Solbrig a Sorge, op. cit. str. 41–48.

O těchto pracovních poměrech se vede široká diskuse, v níž zaznívají i četné kritické hlasy. Kritizováno je například nespravedlivé odměňování nebo nedostatečná podpora zaměstnanců při jejich přechodu na primární trh práce.¹⁸ Zamyslete se nad problematikou, která je předmětem této debaty, a vyhněte se opakování nebo posilování vykořisťovatelských pracovních praktik.

18

Více informací lze nalézt zde:

↗ <https://dieneuenorm.de/arbeit/aussenarbeitsplaetze-werkstatt-behinderung/>

I Navažte kontakt!

Obraťte se na různá sdružení zdravotně postižených osob (např. sdružení nevidomých a slabozrakých, sdružení neslyšících, sdružení osob s poruchami učení atd.) ve vašem regionu. Většina z nich má newslettery a mailingové seznamy, které můžete využít ke zveřejnění výběrových řízení, nabídek práce a pozvánek na výstavy/akce. Ujistěte se, že vaše inzeráty jasně informují o pracovních podmínkách a situaci v oblasti bezbariérovosti (více informací naleznete v části Spolupráce s umělci se zdravotním postižením).

Plánování projektů

Následující náměty vám mohou pomoci prakticky zlepšit zpřístupnění všech oblastí vašeho projektu:

Před dokončením plánu přizvěte osoby se zdravotním postižením, aby vám pomohly s tvorbou projektu nebo alespoň poskytly kritickou zpětnou vazbu.

Díky tomu budete moci zvážit různé přístupové potřeby vašeho potenciálního publika a vyčlenit pro ně odpovídající množství času a finančních prostředků ještě před zahájením projektu. Je dobré mít tým poradců, na který se můžete obrátit v různých fázích projektu před jeho zpřístupněním veřejnosti. Pokud to není možné, existuje celá řada volně dostupných zpráv, článků a příruček o tom, jak vytvořit inkluzivní projekty (příklady naleznete v seznamu literatury níže).

Naplánujte si větší rozpočet a více času, než budete pravděpodobně potřebovat.

Zpřístupnění stojí čas i peníze a vždy se objeví něco neočekávaného. Je důležité, abyste zůstali co nejvíce flexibilní, a to jak časově, tak i finančně. Náklady na realizaci přístupnosti by zpravidla neměly tvořit méně než 10 % vašeho celkového rozpočtu. Některá přístupová opatření (např. tlumočení do znakového jazyka nebo profesionální živé vysílání na webu) však stojí více peněz, zatímco jiná (např. psaní alternativních textových popisů k online obrázkům) vyžadují naopak více času. Časové rezervy jsou důležité pro případ období nemoci nebo klidových fází a pro zohlednění zpětné vazby od odborníků, které jste do procesu přizvali. Zde je užitečná koncepce Crip Time¹⁹, která zohledňuje potřeby osob se zdravotním postižením.

Sjednejte řadu přístupných pracovních podmínek pro celý tým.

Před zahájením projektu je nesmírně důležité prodiskutovat a naplánovat přístupové potřeby všech zúčastněných (jak externistů, tak i stálých zaměstnanců). Osoby se zdravotním postižením nejsou jediné, kdo má přístupové potřeby (myslete například na péči o děti), a může zde být velmi užitečný tzv. Access Rider, aby se zjistilo, jaká omezení mají jednotliví členové týmu a jaká přístupová opatření potřebují, aby mohli produktivně spolupracovat (seznam zdrojů týkajících se dokumentů Access Rider najdete v seznamu literatury níže). Přístupné pracovní podmínky poskytují nejen prostor a čas pro diskusi o individuálních potřebách, ale také podporují klima, v němž je možná spolupráce nebo dělba práce. V případě potřeby vytvářejí bezpečný prostor, v němž mohou lidé se zdravotním postižením a další osoby, které mají zkušenost s diskriminací, vyjádřit své obavy a zpochybnit status quo. Kultivují kulturu práce, v níž hraje důležitou roli naslouchání a přiznání chyb a v níž má platnou váhu porozumění různým bodyminds²⁰ (tělesným a duševním zkušenostem).

! Přemýšlejte zároveň o kurátorství i zprostředkování.

Problematika zpřístupnění je často svěřena pracovníkům v odděleních vzdělávání. Společné plánování přístupových opatření od samého počátku však může zajistit, že umělecká díla, která jsou pro některé lidi nepřístupná,

19

„Crip Time je koncepce, která popisuje zkušenosti lidí se zdravotním postižením, chronicky nemocných a neurodivergentních lidí s prostorem a časem, přičemž tyto zkušenosti se liší od zkušeností lidí bez postižení.“
Diversity Arts Culture (ed.): [Crip Time](#)
[V online slovníku Diversity Arts Culture](#)

20

V oblasti Disability Studies se termín bodymind vztahuje ke komplikovanému a často neoddělitelnému vztahu mezi tělem a myslí a k tomu, jak tyto dvě entity mohou působit jako jeden celek. Odborníci na zdravotní postižení (Eli Clare, Margaret Price, Sami Schalk, Alyson Patsavas a Alison Kafer) používají termín bodymind, aby zdůraznili vzájemnou závislost a neoddělitelnost těla a mysli.

mohou být zpřístupněna víceúrovňovým zprostředkováním. Mnoha uměleckých děl je například zakázáno se dotýkat. Zvažte spolupráci s vystavujícím umělcem na tvorbě uměleckých děl, kterých se dotýkat lze, nebo uměleckých děl, která působí na jiné smysly, či alespoň možnost manipulace s předměty vyrobenými ze stejných materiálů. Program akcí může nejen přispět k povzbuzení lidí, kteří by jinak byli z návštěvy výstavy vyloučeni, ale také podpořit vícesmyslové vnímání díla (jako několik příkladů uvedme např. hmatové prohlídky v galeriích a divadlech, prohlídky ve znakové řeči, tvůrčí dílny pro děti).

I Komunikujte svůj projekt bezbariérově!

Zajistěte, aby všechny části vašeho projektu, včetně veškerých akcí nebo výstav (a jejich marketingových platforem: webových stránek, příspěvků na Instagramu a Facebooku, newsletterů) byly bezbariérové. Na internetu najdete mnoho skvělých návodů, které vám ukáží, jak na to. Nejdůležitější však je, abyste od počátku naplánovali peníze a čas na realizaci těchto opatření. Důležitá je také práce s veřejností, například vytvoření mailing listu s potenciálními zájemci o návštěvu vašeho projektu z různých organizací zdravotně postižených a reklama v médiích speciálně pro neslyšící (např. videa ve znakové řeči), pro osoby se zrakovým postižením (např. rozhlas nebo velké písmo) nebo pro osoby s jinými schopnostmi učení (např. snadný jazyk).

Podoba uměleckých projektů a zadávání nových děl

Podoba uměleckých projektů

Bez ohledu na to, zda se jedná o dílo, které se zabývá tématem zdravotního postižení, nebo ne, pro zajištění přístupu diváků k danému dílu je nezbytný přístupný postoj k prezentaci scénického nebo výtvarného umění. Německé zákony o rovnosti rovněž stanoví, že všechny veřejné kulturní prostory musí osobám se zdravotním postižením nabídnout možnost zúčastnit se kulturních programů bez asistence. To znamená, že jako kurátoři výtvarného umění nebo performativních programů musíme brát v úvahu bezbariérovost jak při navrhování prostor a výstav, tak také při komunikaci a zprostředkování. Výše zmíněná koncepce estetiky zpřístupnění může přispět k tomu, že přístupovým opatřením bude v kurátorském procesu přisouzena ústřednější role. Spíše než jako řada technických doplňků výstavy nebo představení je zpřístupnění vnímáno jako katalyzátor kreativity, který nejen vytváří podmínky pro to, aby dílo mohli vnímat lidé s různými fyzickými charakteristikami, ale může také inovativním a podnětným způsobem formovat umělecký obsah.

Využijte kompozici prostoru k tomu, abyste svým návštěvníkům usnadnili orientaci. Uspořádání uměleckých děl v prostoru, inscenace představení, způsob poskytování kontextuálních informací prostřednictvím značení, přístup k řešení interiéru a interakce personálu s návštěvníky – to vše jsou důležité aspekty podoby projektu, na které je třeba nahlížet z crip perspektivy, tedy pohledem zdravotně postižených návštěvníků. Je zarámování uměleckého díla nebo představení provedeno určitým způsobem, protože „se to tak dělalo vždycky“ (např. představení v zatemněných místnostech, pouze jeden typ sedadel, zprostředkování textů pouze v jedné velikosti písma nebo v jednom jazyce, absolutní ticho), nebo jsou zohledněny skutečné potřeby různých návštěvníků? Je důležité si uvědomit, že mnoho takzvaných standardů v oblasti výstavnictví, scénografie a interiérového designu divadelních prostor vychází z představy „průměrného těla“. Kurátorský přístup zaměřený na přístupnost se ptá, čím těla jsou těmito standardy vyloučena a jak můžeme tyto standardy zpochybnit a vytvořit tak výstavy, představení, předčítání nebo festivaly pro větší rozmanitost těl. (Další informace o alternativách ke standardizovaným zásadám podoby projektů naleznete v seznamu literatury níže).

K usnadnění orientace návštěvníků v místnosti se často používají například následující aspekty uspořádání prostoru:

- _____ cedule, štítky, návody,
- _____ mapky nebo plány,
- _____ možnosti sezení,
- _____ hmatový orientační systém na podlaze v celém areálu, který vymezuje následující oblasti: vstup, informace, toalety, šatnu, zákulisí, jako jsou zkušební jeviště, sklad nebo kostymérna atd., a navigace po prostorách místa konání, pokud možno ve spojení se zvukovým popisem a hmatovým orientačním plánem.

Jak by se dal navrhnout orientační systém na podlaze, který by harmonicky ladil s ostatními vizuálními prvky v prostoru? Bylo by možné přizvat nějakého umělce či umělkyni, aby navrhli vizuálně odpovídající, pohodlné a flexibilně přizpůsobitelné možnosti sezení v divadlech, galeriích a muzeích?

K zajištění přístupnosti uměleckého obsahu se často používají také následující přístupová opatření:

- _____ znakový jazyk pro videa s akustickými prvky,
- _____ přepisy filmů, videí a audia,
- _____ překlady do příslušných jazyků,
- _____ titulky k filmům a videím.
- _____ Při plánování představení zvažte, odkud a jak budou diváci představení sledovat. Je k dispozici dostatek různých míst k sezení? Jak se k nim lze dostat? Mohou návštěvníci představení snadno opustit, pokud pro ně daná situace představuje spouštěč? Přemýšleli jste o „Relaxed Performances“ (uvolněná představení)²¹?

21

„Relaxed Performance je určeno divákům, kterým vyhovuje uvolněnější atmosféra divadelních představení a akcí. Chce vytvořit přívětivou atmosféru pro diváky, kteří například vydávají nekontrolovatelné zvuky či dělají nekontrolované pohyby nebo jsou vyloučeni přísnými konvencemi, které platí v prostorách, kde se představení uvádějí, tedy například pro osoby s autismem, Tourettovým syndromem, s poruchami učení nebo chronickými bolestmi. Ale také jednoduše pro ty, kteří se cítí dobře v inkluzivnějším prostředí.“
Diversity Arts Culture (ed.): [Relaxed Performance](#) V online slovníku Diversity Arts Culture

Víme, že je velmi obtížné dosáhnout stoprocentní bezbariérovosti při každém představení. Naplánujte v každé sérii představení alespoň jedno nízkobariérové představení. Co kdybyste vyzvali umělce

a umělkyně, aby do představení začlenili znakovou řeč, audio popis nebo titulky? Nebo vytvořili text k výstavě či program večera, který bude kompletně napsán snadným jazykem?

Spolupráce s umělci se zdravotním postižením

Při žádostech směřovaných umělcům a umělkyním se zdravotním postižením, aby vytvořili nová díla nebo vystavili či předvedli svá stávající díla, může kurátorský přístup ve smyslu estetiky zpřístupnění pomoci rozvíjet spravedlivé způsoby práce. Než se pustíte do projektu s umělci se zdravotním postižením, měli byste se zamyslet nad následujícími aspekty:

Jako osoba/instituce bez zdravotního postižení, která chce spolupracovat s umělci se zdravotním postižením, jste automaticky v privilegovaném postavení.

Je důležité, aby si ti, kdo pracují v institucích, uvědomili, že mají k dispozici více zdrojů (finanční prostředky, personál, přístup ke znalostem) než jednotliví umělci, pro které překonávání překážek v každodenním životě často představuje vyšší pracovní zátěž. Mezi tyto překážky patří mimo jiné: byrokracie, nedostatek inkluzivního a bezbariérového vzdělávání a příležitostí k získání uměleckých znalostí i kompetencí v oblasti kulturního managementu, nepřístupné ateliérové, výstavní a zkušební prostory, nepřístupné prostředky veřejné dopravy, vyšší náklady na zdravotní péči a pojištění, větší počet termínů a návštěv souvisejících se zdravotním stavem a závislost na asistenčních službách, jejichž pracovníci pomáhají s administrativní nebo tvůrčí prací.

Ujistěte se, že jste schopni zaměstnancům se zdravotním postižením finančně kompenzovat jejich čas.

Zahrňte do plánování rozpočet na náklady na bezbariérovost související s produkcí uměleckých děl, divadelních a tanečních projektů, a to včetně přípravných schůzek. Náklady na tlumočení do znakového jazyka, asistenci, mobilitu nebo jiné související náklady by nikdy neměly být hrazeny z honorářů za výstavy, představení nebo přednášky!

Dbejte na to, aby každá spolupráce, kterou navázete, umělce se zdravotním postižením posilovala, nikoli jim ubírala na svéprávnosti.

Je umělec či umělkyně se zdravotním postižením zapojen(a) do důležitých rozhodovacích procesů? Rozuměl(a) všemu jasně a měl(a) možnost klást otázky? Seznamte se s koncepcí Crip Time, která umožňuje flexibilitu v průběhu projektu.

I Komunikujte transparentně.

Jaká jsou vaše očekávání od umělců? Kolik hodin by měli pracovat? Jaké jsou nejdůležitější termíny? Jakou podporu může instituce nabídnout? Jaké jsou pracovní podmínky, jaké jsou možnosti přístupu a co nemůžete nabídnout? Uvědomte si, že ne všichni umělci se zdravotním postižením mají stejný přístup k uměleckému vzdělání. Jasně vysvětlíte, co si představujete pod pojmem „umělcova výpověď“ nebo „umělcův životopis“. Ne všichni umělci mají předchozí zkušenosti se spoluprací s uměleckými institucemi a je možné, že budou potřebovat pomoc s oceněním svých děl pro účely pojištění, zabalením děl pro přepravu, poskytnutím fotografií ve vysokém rozlišení pro marketingové účely nebo s úkoly, které se od nich očekávají na vernisáži výstavy, premiéře nebo schůzce se zástupci tisku. Včas si stanovte, kolik času můžete podpoře umělců věnovat, a jasně to sdělte již na začátku spolupráce na projektu.

I Jasně sděľujte konstruktivní kritiku.

Nevyjádřená kritika může být také povýšenecká (blahosklonná) nebo tak alespoň působit.

Nakonec požádejte umělce, aby vám na začátku spolupráce poslali Access Rider.

Access Rider je dokument, ve kterém mohou umělci sdělit, jaké jsou jejich potřeby související se zdravotním postižením, jako jsou bezbariérové ateliéry nebo zkušebny, komunikační pomůcky, např. tlumočení do znakového jazyka, specifická pracovní doba a požadavky na ubytování. Tento dokument pomáhá instituci pochopit situaci a potřeby umělce či umělkyně a je základem pro diskusi o tom, jak lze potřeby v oblasti zpřístupnění uspokojit. Několik užitečných odkazů týkajících se dokumentů Access Rider najdete zde:

↗ <https://diversity-arts-culture.berlin/magazin/access-rider>,

nebo zde:

↗ <https://www.shapearts.org.uk/news/participatory-projects-with-disabled-people>.

Vypracujte strategii, jak postupovat v případě, že dojde k diskriminaci, konfliktům nebo nedorozuměním.

Jakou podporu můžete umělci nabídnout, aby se cítil vyslyšen a aby jeho obavy mohly být vyslyšeny a řešeny? Máte přístup k antidiskriminačnímu poradenství? Může v dané situaci pomoci externí strana jako prostředník?

Jürgen Dusel, zmocněnec spolkové vlády pro záležitosti osob se zdravotním postižením, ve svém závěrečném příspěvku poukázal na propojení kulturních institucí a kulturní politiky. Ta podle něj vytváří strukturální rámcové podmínky pro podporu zastoupení umělců se zdravotním postižením. K tomu je nutný leadership na úrovni vedení kulturních organizací a investice do spravedlivé politiky vzdělávání a financování.

Při prohlídce výstavy „Obdivováno, sbíráno, vystavováno: zdravotní postižení v barokním a současném umění“ s kurátorem **Dirkem Weberem** představili **Dirk Sorge, Eva Jünger a Eric Beier** své umělecké postoje.

Bibliografie

Canada Council for the Arts (2012): Expanding the Arts: Deaf and Disability Arts, Access and Equality Strategy (Executive Summary).

↗ <https://canadacouncil.ca/-/media/Files/CCA/Research/2012/06/ExecutiveSummaryExpandingtheArtsDeafandDisabilityEN.pdf> [načteno dne 16. 4. 2025].

Creative Australia (2018): Building Strong Foundations: Research on arts and disability needs (Plain English Report).

↗ <https://creative.gov.au/advocacy-and-research/arts-disability-research-summary/> [načteno dne 16. 4. 2025].

Davis, L. J. (Hrsg.) (2013): The Disability Studies Reader. 4th edn. London: Routledge.

↗ <https://doi.org/10.4324/9780203077887>.

Deutsches Institut für Menschenrechte (o.J.): Die UN-BRK.

↗ <https://www.institut-fuer-menschenrechte.de/das-institut/monitoring-stelle-un-brk/die-un-brk> [načteno dne 16. 4. 2025].

Die Neue Norm (2020): Außenarbeitsplätze – mit dabei und doch außen vor?

↗ <https://dieneuenorm.de/arbeit/aussenarbeitsplaetze-werkstatt-behinderung/> [načteno dne 16. 4. 2025].

Disability Arts International (2022): Time to Act: Barriers to the arts and culture for disabled people in Europe.

↗ <https://www.disabilityartsinternational.org/wp-content/uploads/2022/01/TIMETO2.pdf> [načteno dne 16. 4. 2025].

Diversity Arts Culture (o.J.): Online-Wörterbuch.

↗ <https://diversity-arts-culture.berlin/woerterbuch> [načteno dne 16. 4. 2025].

Fleming-Mulford, R. (2024): Accessing the Visual Arts: A Disabled Curator's Perspective. In: Visual Arts and Disability in the UK: a snapshot in 2024.

↗ <https://disabilityarts.online/resources/research-and-learning/research-and-reports/visual-arts-and-disability-in-the-uk-a-snapshot-in-2024/> [načteno dne 16. 4. 2025].

Hermes, G. und Rohrmann, E. (ed.) (2006): Nichts über uns ohne uns! Disability Studies als neuer Ansatz emanzipatorischer und interdisziplinärer Forschung über Behinderung. Neu-Ulm: AG SPAK-Bücher.

Kuppers, P. (2014): Studying Disability Arts and Culture: An Introduction. London und New York: Palgrave Macmillan.

Maskos, R. (2010): Was heißt Ableism? Überlegungen zu Behinderung und bürgerlicher Gesellschaft. In: arranca!

↗ <http://arranca.org/43/was-heisst-Ableism> [načteno dne 16. 4. 2025].

Mingus, M. (2011): Access Intimacy: The Missing Link.

↗ <https://leavingevidence.wordpress.com/2011/05/05/access-intimacy-the-missing-link/> [načteno dne 16. 4. 2025].

Moesby, A. (o.J.): Disability and Curation [Podcast].

↗ <https://aidanmoesby.co.uk/panels-talks-events/disability-and-curation/> [načteno dne 16. 4. 2025].

Piepzna-Samarasinha, L. L. (2018): Care Work: Dreaming Disability Justice. Vancouver: Arsenal Pulp Press.

Priller, E. et al. (2021): Diversität in Kulturinstitutionen 2018–2020.

↗ <https://www.kulturrat.de/wp-content/uploads/2022/01/Diversitaet-in-Kulturinstitutionen-2018-2020.pdf> [načteno dne 16. 4. 2025].

Sandell, R., Dodd, J. und Garland-Thomson, R. (ed.) (2010): Re-Presenting Disability: Activism and Agency in the Museum. London: Routledge.

Schneckenburger, M. et al. (ed.) (2005): Art of the 20th Century. Vol. II, S. 715. Köln: Taschen.

Servicestelle Inklusion im Kulturbereich, Landesverband Soziokultur Sachsen e.V. (2022): Handbuch. Inklusive und barrierefreie Kulturarbeit.

↗ <https://www.inklusion-kultur.de/infoportal/handbuch-2/> [načteno dne 16. 4. 2025].

Siebers, T. (2010): Disability Aesthetics. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Sins Invalid (2021): 10 Principles of Disability Justice.

↗ <https://sinsinvalid.org/10-principles-of-disability-justice/> [načteno dne 16. 4. 2025].

Solbrig, S. und Sorge, D. (2023): Ableism As Usual? Eine Einführung in die Geschichte von Kunst und Behinderung. Stuttgart: Die Institution.

The Guardian (2018): The Guardian view on disability and the arts: time for change. 3 December.

↗ <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/dec/03/the-guardian-view-on-disability-and-the-arts-time-for-change> [načteno dne 16. 4. 2025].

Waldschmidt, A. und Schneider, W. (ed.) (2007): Disability Studies, Kulturosoziologie und Soziologie der Behinderung: Erkundungen in einem neuen Forschungsfeld. Bielefeld: transcript.

Praktické příručky

Berliner Museumsverband, FG Inklusion (o.J.):

↗ <https://www.berliner-museumsverband.de/fg-inklusion/> [načteno dne 16.4.2025].

Bullivant, J. und Lindholm, J. (2021): Access Riders Publication. Frame Contemporary Art Finland.

↗ <https://frame-finland.fi/en/resources/access-riders/> [načteno dne 16.4.2025].

Hamraie, A. (2017): Building Access: Universal Design and the Politics of Disability. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Making a Difference, Sophiensaele GmbH (ed.) (2024): Making a Difference 2018–2024. Anti-ableistische Kulturpraxis im Tanz entwickeln, kultivieren und stärken. Konzept und Lektorat: Anne Rieger und Noa Winter, Redaktion: Gina Jeske.

↗ <https://making-a-difference-berlin.de/publikation/> [načteno dne 16.4.2025].

Müller-Giannetti, A. et al. (red.) (2024): Inklusive Praxis an künstlerischen Hochschulen.

↗ https://eucree.de/images/2024/ARTplus_Publikation2024.pdf [načteno dne 16.4.2025].

Smithsonian Institution (2010): Smithsonian Guidelines for Accessible Exhibition Design.

↗ <https://www.sifacilities.si.edu/sites/default/files/Files/Accessibility/accessible-exhibition-design1.pdf> [načteno dne 16.4.2025].

Walden, R. A. (2018): Access Rider: Wie formuliere ich meine Zugangsvoraussetzungen?

↗ <https://diversity-arts-culture.berlin/magazin/access-rider> [načteno dne 16.4.2025].

Servicestelle Inklusion im Kulturbereich

We are committed to accessibility/access in the cultural sector. Our services:

Disability access in arts organisations

We support arts organisations in overcoming and removing ableist structures organising their programmes and work processes in such a way that people with disabilities can participate, both in the team and in the audience.

Empowerment and representation of artists with disability

We are committed to ensuring that artists and arts professionals with disabilities are part of and actively shape the cultural sector.

Improvement of cultural policy and administrative framework conditions

We support representatives from cultural administration and politics in the further development of cultural policy principles and cultural development strategies and the development of accessible and inclusive funding procedures.

Contact

Servicestelle Inklusion im Kulturbereich

Landesverband Soziokultur Sachsen e.V.
Alaunstraße 9 | 01099 Dresden
Germany

telephone: +49 - 351 80 21 76 9

e-mail: inklusion@soziokultur-sachsen.de

www.inklusion-kultur.de

www.instagram.com/inklusion.kultur